

WTO ja avoimuus

Ennen syyskuista Cancunin ministerikokousta Maailman kauppajärjestö WTO on järjestänyt niin kutsuttuja miniministerikokouksia. Kesäkuun 20.–21. kokous pidettiin Egyptissä ja heinäkuun lopulla ministerit kokoontuvat Kanadassa. Vaikka näillä minikokouksilla ei ole virallista asemaa WTO:ssa, on niiden pitämisestä ennen varsinaisia ministerikokouksia muodostunut tapa.

WTO:N PERUSTAMISESTA 1995 asti erityisesti kehitysmaat ja kansalaisjärjestöt ovat arvostelleet järjestöä epädemokraattisuudesta ja avoimuuden puutteesta - yhtenä esimerkkinä ovat juuri miniministerikokoukset. Se, millä perusteilla kokousten osanottajat valitaan, ei ole selvää. Ei myöskään se, kuka alun perin käynnisti kokouskäytännön.

Se tiedetään, että niissä kokoontuvat harvojen ja valittujen maiden edustajat, joiden päätöksillä voi olla merkittävä vaikutus myös varsinaisen ministerikokouksen lopputulokseen. Valtaosa WTO:n jäsenvaltioista, erityisesti kehitysmaat, eivät miniministerikokouksiin pääse osallistumaan.

HIENOT PERIAATTEET - KARU TOTUUS

WTO:n virallinen rakenne tarjoaa kaikille jäsenmaille mahdollisuuden yhtäläiseen osallistumiseen ja päätöksentekoon, ja yksi jäsen/yksi ääni -periaatteen pitäisi taata järjestön demokraattisuus. Käytännössä periaate ei kuitenkaan toteudu, sillä lähes kaikki merkittävät päätökset tehdään epävirallisissa kokoontumisissa, joissa läsnä ovat yleensä vain vaikutusvaltaisimmat teollisuusmaat sekä jotkut suurimmista kehitysmaista.

Suuri osa päätöksistä tehdään niin kutsutuissa "Green Room" -neuvotteluissa, joihin kehitysmaat kutsutaan paikalle yksinkertaisesti vahvistamaan jo tehdyt päätökset. Kehitysmaiden diplomaattien mukaan köyhien maiden edustajiin saattaa näissä tilanteissa kohdistua vahvaa painostusta teollisuusmaiden taholta - edustajia on jopa uhkailtu, lahjottu ja peloteltu.

Monien talousalan asiantuntijoiden ja diplomaattien mukaan tällaiset menettelytavat johtivat esimerkiksi vuonna 1999 Seattlessa pidetyn WTO:n ministerikokouksen kariutumiseen. Kehitysmaat eivät suostuneet päätöksissä konsensukseen, sillä ne kokivat jääneensä vaille asianmukaista osallistumismahdollisuutta.

Seattlen epäonnisten kauppaneuvottelujen jälkeen tilanne kohentui jonkin verran, kunnes Dohan ministerikokouksessa 2001 tuli jälleen ilmi vastaavia kulussientakaisia

toimia. Esimerkiksi avajaisissa edustajille ilmoitettiin, että kuusi niin sanottua "puheenjohtajiston ystävää" (Friends of the Chair) on valittu johtamaan erilaisia työryhmiä ja vetämään neuvotteluja.

Kukaan edustajista ei ollut ennen ministerikokousta kuullut tällaisten ihmisten olemassaolosta. Ei myöskään ollut selvää, kuka heidät oli valinnut ja millä perusteilla. Näillä joukosta seuloituilla henkilöillä oli mahdollisuus neuvottelujen ohjailuun ja kansalaisjärjestöjen mielestä he ajoivat selkeästi teollisuusmaiden esille nostamia asioita.

KEHITYSMAIDEN VAATEET JÄÄVÄT USEIN HUOMIOTTA

Sen lisäksi, että kehitysmaat ovat monien WTO:n epävirallisten neuvottelujen ulkopuolella, on myös tavallista, että niiden esiin nostamat kysymykset ja vaateet jätetään yksinkertaisesti huomiotta. Esimerkiksi Dohan ministerikokouksessa 2001 lopullisten neuvottelujen pohjana toimineeseen luonnostekstiin ei kirjattu kehitysmaiden esittämiä vaateita.

Kehitysmaat ovat kiinnittäneet huomiota erityisesti siihen, että neuvotteluja niin sanotuista Singaporen aloista eli uusista aloista - julkisista hankinnoista, investoinneista, kaupan helpottamisesta ja kilpailupolitiikasta - ei aloitettaisi, vaikka teollisuusmaat ovat ajaneet niitä vahvasti WTO:n ohjelmaan jo vuodesta 1996 lähtien. Dohan kokouksessa päädyttiin kehitysmaiden tiukan vastustuksen jälkeen viime hetken kompromissiin, että neuvottelut uusista aloista aloitetaan vasta "täyden konsensuksen" pohjalta tulevan Cancunin ministerikokouksen jälkeen.

Kauppaneuvotteluissa ei myöskään oteta huomioon sitä, että usein köyhillä ja resursseiltaan vajavaisilla kehitysmailla ei ole edustustoa Genevessä, eivätkä ne niin ollen pysty osallistumaan säännöllisiin, WTO:n päämajassa pidettäviin neuvotteluihin. Samaan aikaan teollisuusmaille on Genevessä satoja edustajia, jotka pystyvät osallistumaan moniin samanaikaisiinkin kokouksiin.

Esimerkiksi eräs afrikkalainen edustaja valitti hiljattain,

että ”tavallisena päivänä kokouksia on eri aiheista 10 tai 12, ja kaikki alkavat samaan aikaan. Systeemi ei toimi. Muut tietävät sinun olevan heikko, ja päivän jälkeen sitä poistuu paikalta turhautuneena”. Kyseinen edustaja on osallistunut kokouksiin neljän vuoden ajan ja silti ”on vaikea kirjoittaa edes paria riviä siitä, kuinka oma maani on neuvotteluista hyötynyt”. (Cafod briefing 2003)

Kokoontuessaan taannoin Brysselissä kansalaisjärjestöt kysyivät EU:n kauppakomissaari Pascal Lamyltä, olisiko unioni valmis allekirjoittamaan ohjesäännön, joka kieltäisi epädemokraattiset menettelytavat. Lamy totesi, ettei hän ole tietoinen siitä, että EU olisi mukana tällaisissa tomissa ja että hän on valmis allekirjoittamaan ohjesäännön, jos muutkin kauppakumppanit sen tekevät.

Nykyisin multilateraalisen kaupan säännöt eivät rajoitu vain tuotteiden ja palveluiden kauppaan maiden välillä vaan ne laajenevat valtioiden sisäisen kauppapolitiikan alueelle. Maat joutuvat muuttamaan omaa lainsäädäntöään tai omaksumaan tiettyjä kauppapoliittisia menettelytapoja, jotka vastaavat WTO:n piirissä tehtyjä sopimuksia. Köyhät maat ja kansalaisjärjestöt sanovatkin, että WTO tarvitsee demokraattista hallintojärjestelmää, jotta sen toiminta on lainvoimaista kaikkien jäsenmaiden, myös kehitysmaiden, silmissä.

KEPA EHDOTTAA SEURAAVIA RATKAISUJA

Kepan mielestä WTO:n päätöksenteon pitäisi olla läpinäkyvää ja oikeudenmukaista. Suomen ja EU:n pitäisi aktiivisesti edistää WTO:ssa selkeiden pelisääntöjen luomista, jotta avoin ja osallistava valmistelutyö sekä maiden keskinen konsensus olisi mahdollista. Sääntöjen pitäisi ulottua sekä WTO:n jatkuvaan toimintaan että ministerikokouksiin - niin valmistelujen aikana kuin kokousten kuluessakin.

Kepan mielestä järjestön asiakirjoja ja toimintatapoja pitäisi yksinkertaistaa ja muokata niistä nykyistä ymmärrettävämpiä. Kehitysmaiden hallitukset ja monet kansalaisjärjestöt vaativat, että WTO:n nykyistä päätöksentekokäytäntöä, joka pohjaa vahvasti epävirallisiin tapaamisiin ja ”Green Room” -neuvotteluihin, ei pitäisi enää jatkaa. Kehitysmaat ja kansalaisjärjestöt ovat myös vaatineet mini-ministerikokousten lopettamista, sillä ne rajaavat ulkopuolelle suuren enemmistön WTO:n jäsenistä.

LISÄTIETOJA CUNCUNISTA:

- ▶ **Sari Laaksonen**
Koordinaattori
050-537 48 75
- ▶ **Linus Atarah**
Kehityspoliittinen
sihteeri
040-723 95 74
- ▶ **Mika Railo,**
Tiedottaja
040-590 3446

HELSINGISTÄ:

- ▶ **Sanna Jäppinen**
Tiedottaja
050-538 59 08